

نشست تونس و شکست پروژه نظامی سازی مسئله سوریه

کد موضوعی: ۲۶۰
شماره مسلسل: ۱۲۲۹۸
اسفندماه ۱۳۹۰

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	مقدمه
۴.....	آخرین وضعیت امنیتی سوریه
۶.....	پروسه سیاسی در سوریه
۷.....	دلایل نشست تونس
۱۲.....	محورهای مورد بحث در نشست تونس
۱۵.....	عدم حضور دوستان واقعی سوریه
۱۸.....	واکنش دولت سوریه
۱۹.....	ارزیابی نشست
۲۰.....	دستاوردها و نتیجه‌گیری

نشست تونس و شکست پروژه نظامی‌سازی مسئله سوریه

چکیده

نشست موسوم به دوستان سوریه - کشورهای مخالف نظام حاکم بر این کشور و طرفداران گروه‌های مسلح شورشی پس از هفته‌ها رایزنی جمعه ۵ اسفندماه ۱۳۹۰، ۲۴ فوریه ۲۰۱۲ در تونس برگزار شد. در این نشست که در هنگام برقراری واژه «مردم» به آن اضافه شد و عنوان «کنفرانس بین‌المللی دوستان مردم سوریه» را به خود گرفت، بیش از ۵۰ کشور عربی و اروپایی به همراه ترکیه و آمریکا حضور داشتند که طی آن تلاش شد تا زمینه‌های فشار بر دولت سوریه فراهم و راهکاری برای برکنار کردن بشار اسد تدارک دیده شود. این گزارش درصدد آن است که با بررسی آخرین تحولات سوریه در حوزه داخلی و بین‌المللی، نشست اخیر کشورهای مخالف سوریه در کشور تونس را مورد ارزیابی قرار دهد.

مقدمه

ناآرامی‌های سوریه که از ماه مارس سال گذشته (اسفندماه) از شهر مرزی درعا شروع شد، در طول یک‌سال گذشته از اعتراضی مردمی برای رسیدن به اصلاحات سیاسی با حمایت کشورها و جریان‌های ضدمقاومت به سرعت به شورشی مسلحانه

تبدیل شد. این اعتراضات که از سوی جریان‌های شناخته شده داخلی سوریه - مانند اخوان المسلمین - هدایت می‌شد، با حمایت کشورهای مانند عربستان سعودی، قطر، امارات متحده عربی، ترکیه، آمریکا و فرانسه روند رو به گسترش به خود گرفت و تقریباً سوریه را به جنگ داخلی فرو برد.

به صورت کلی می‌توان روند تحولات سوریه در یکسال گذشته را به این صورت تقسیم‌بندی کرد:

۱. از شروع اعتراضات تا پاکسازی شهر حماه: در این مدت شورشیان و حامیان خارجی آن تلاش کردند تا با الگوبرداری از انقلاب لیبی، آن را در سوریه هم اجرایی کنند که این مسئله با پایان ماه مبارک رمضان و پاکسازی شهری، راه به جایی نبرد. مخالفان تلاش داشتند تا شهر حماه در مرکز سوریه را مانند بنگازی به مرکزی جهت مخالفت با نظام حاکم تبدیل کنند.

۲. حمایت مستقیم خارجی و گسترش دامنه شورش‌ها: پس از ناکامی در شهر حماه، سیاست فشار خارجی و گسترش شورش در دستور کار قرار گرفت. در این زمان با تشکیل جریان شبه‌نظامی موسوم، «ارتش آزاد سوریه» راه برای توسعه شورش‌ها زمانی در سراسر کشور فراهم آمد. مرکز این گروه شورشی در ترکیه قرار داشت و سلاح و مهمات از عراق، لبنان، اردن و ترکیه با حمایت مالی کشورهای عرب حوزه خلیج فارس راهی سوریه می‌شد. در این مرحله هم جریان تروریستی القاعده و تکفیری‌های وابسته به عربستان از عراق و لبنان راهی سوریه شدند تا بر دامنه درگیری‌ها افزوده و رژیم را تحت فشار قرار دهند. در این مرحله نیز دولت سوریه با

اتخاذ سیاست کنترل و مقابله بحران را پشت‌سر گذاشت درحالی که این‌بار شورشیان شهر حمص در نزدیکی پایتخت را به‌عنوان مرکز فعالیت خود انتخاب کرده بودند.

۳. **دخالت اتحادیه عرب:** سومین مرحله از بحران سوریه، دخالت اتحادیه عرب در امور داخلی این کشور بود. اتحادیه عرب به رهبری قطر، عربستان و امارات متحده عربی وارد مسئله سوریه شده و با تصویب چند طرح مرحله‌ای برای براندازی نظام سوریه تلاش کردند و آخرین این طرح‌ها که با شکست مواجه شد، اعزام ناظران عرب به این کشور بود.

۴. **ورود شورای امنیت:** کشورهای عربی و غربی پس از ناامیدی از کارکرد اتحادیه عرب و قدرت اجرایی آن در سوریه - ناشی از گزارش رئیس هیئت ناظران اتحادیه عرب در سوریه - تصمیم به شورای امنیت مراجعه کردند که در این مسیر نیز روسیه و چین با وتوی همزمان قطعنامه، تهیه شده مرحله جدیدی در بحران سوریه را رقم زدند.

در تمام این مدت دولت سوریه با تأکید بر اصل اصلاحات داخلی و مقابله با هرگونه دخالت خارجی، تلاش در کنترل اوضاع داشت و از این‌رو می‌توان گفت کشورهای ذی‌نفع در سرنگونی نظام حاکم در سوریه گام بعدی خود را برای انجام این محله در پیش گرفتند که فرآیند آن نشست اخیر تونس به‌شمار می‌رود.

آخرین وضعیت امنیتی سوریه

نشست موسوم به دوستان مردم سوریه در حالی در تونس برگزار شد که در بعد امنیتی به‌نظر می‌رسد تحولات داخلی سوریه به سمت آرامش بیشتر و سرکوب شورشیان پیش می‌رود. سران سوریه با دادن فرصت‌های متعدد به مخالفان و عفوهای عمومی گسترده تلاش کردند تا از خونریزی بیشتر در کشور جلوگیری کنند. این اقدامات اما با تشدید فعالیت شورشیان مسلح راه به جایی نبرد و در نهایت پس از توی قطعنامه ضدسوری در شورای امنیت توسط روسیه و چین، دمشق تصمیم نهایی خود را برای سرکوب شورشیان و استفاده از راه‌حل نظامی اتخاذ کرد.

همزمان با رسانه‌های رسمی سوریه که فعالیت تبلیغاتی شدیدی را شروع کرده و با انتشار گسترده جنایات صورت گرفته توسط گروه‌های شورشی و همچنین اقدام گروهک القاعده در بمبگذاری در شهر حلب و دمشق پرداختند نیروهای نظامی سوریه نیز خود را برای حمله نهایی به مقر شورشیان آماده کردند. اصولاً دولت سوریه به چند دلیل تصمیم به اتخاذ این سیاست گرفت که شاید مهمترین آن را بتوان ناامیدی از مخالفان و شورشیان مسلح جهت بر زمین گذاشتن سلاح ارزیابی کرد. در بعد دوم سوریه نمی‌توانست بیش از این با گروه‌های مسلح مماشات کند و به‌صورت جزئی و مقطعی با آنها به نبرد بپردازد. در طول یک سال گذشته تنها در شهر حماه ارتش به‌صورت گسترده وارد شده بود و پس از آن و در پی توافق صورت گرفته با اتحادیه عرب برای خروج نظامیان از شهرها، دولت مرکزی نظامیان خود را از شهرهای مختلف به‌خصوص حمص خارج کرده بود.

فرسایشی شدن درگیری‌ها به همراه مسلح شدن بیش از حد شورشیان از طرف کشورهای خارجی، ارتش و افسران سوری را به شدت خسته می‌کرد و این نگرانی وجود داشت در صورت تداوم ناآرامی‌ها خانواده این افسران هدف حمله شورشیان قرار گیرد. بنابراین طرح نهایی کردن مسئله شورشیان در دستور کار قرار گرفت و با کار اطلاعاتی و نظارتی دقیق بزرگ‌ترین عملیات ارتش سوریه در شهر حمص و استان ادلب شروع شد.

دولت سوریه پیش از شروع این عملیات دست به چند اقدام مهم زده بود، نخست مرزهای زمینی خود با ترکیه در استان‌های الحسکه، الرقه، حلب و ادلب را به صورت گسترده مین‌گذاری کرد تا از ورود و خروج شورشیان جلوگیری کند. نیروهای ارتش را در مرزهای اردن مستقر کرد و با رایزنی‌های صورت گرفته با دولت‌های عراق و لبنان مرزهای این دو کشور نیز تا اندازه بسیاری کنترل شد. با این تدابیر عملیات گسترده ارتش سوریه برای سرکوب گروه‌های مسلح شروع شد.

موفقیت‌آمیز بودن این عملیات را می‌توان در رفتارهای عصبی سران فرانسه، ترکیه، آمریکا و کشورهای حوزه خلیج فارس مشاهده کرد. آنها که شاهد تار و مار و تسلیم شدن گسترده افراد مسلح بودند با استفاده از حربه صلیب سرخ جهانی و برای از مهلکه خارج کردن شورشیان در حمص خواستار برقراری آتش‌بس دو ساعته در این شهر به صورت روزانه شدند. تداوم عملیات ارتش که ضربات سنگینی را بر پیکر نیروهای شورشی وارد کرده بود تأثیر شگرفی بر نشست تونس داشت. ناکارآمدی نظامی شورشیان و ورود القاعده به میدان بازی، تصمیم را برای بسیاری از کشورهای شرکت‌کننده سخت کرده بود که آیا می‌توان روی اسب بازنده شرط‌بندی کرد؟

پروسه سیاسی در سوریه

دولت سوریه همزمان با ارائه طرح‌های گوناگون اتحادیه عرب برای این کشور بر طبق دستور کار پیشین خود، اصلاحات سیاسی مدنظر را پیش می‌برد. در این مورد دولت سوریه اقدام به ارائه پیش‌نویس جدید قانون اساسی کشور کرد که دو اصل مهم و جنجالی آن تغییر کلی کرده است. براساس این قانون نظام سیاسی کشور یک نظام چندحزبی شده است و احزاب می‌توانند از طریق رأی‌گیری و ورود به مجلس به ریاست دولت برسند. این درحالی است که براساس قانون اساسی پیشین کشور، تنها حزب بعث می‌توانست این کشور را به‌صورت تک‌حزبی اداره کند. مورد دیگر به زمان ریاست‌جمهوری باز می‌گردد که در قانون اساسی اصلاح شده مدت ریاست‌جمهوری رئیس‌جمهور هفت سال است و یک شخص می‌تواند برای دو دوره ریاست‌جمهوری کشور شود.

فراندم برای تصویب و تأیید قانون جدید روز ۷ اسفندماه ۱۳۹۰ در سراسر سوریه برگزار شد و این اقدام مورد تأیید بسیاری از کشورهای دوست سوریه قرار گرفت.

نتیجه این انتخابات که با مشارکت ۵۷ درصدی مردم و رأی ۸۹ درصدی آنها به قانون اساسی جدید مواجه شد، نقش تعیین‌کننده در آینده سیاسی سوریه خواهد داشت.

در حقیقت اقدام دولت در تغییر مواد مهم و چالشی قانون اساسی، مخالفان را از مشروعیت انداخت، به‌خصوص مخالفان خارجی که خواستار دخالت نظامی در

سوریه بودند. مخالفان داخلی نیز در این تغییرات می‌توانند جایگاه مناسب خود را پیدا کرده و وارد عرصه قدرت شوند اما قانون اساسی جدید به‌نظر نمی‌رسد جایگاهی برای مخالفان خارجی به‌خصوص جریان اخوان‌المسلمین سوریه برای ورود به عرصه قدرت گذاشته باشد.

دلایل نشست تونس

برقراری نشست موسوم به دوستان سوریه را باید در ناکامی مداوم و مخالفان دولت این کشور در براندازی نظام حاکم ارزیابی کرد. از ماه مارس سال گذشته که اعتراضات در سوریه شروع و پس از آن وارد فاز نظامی شد، کشورهای مخالف سوریه - شامل برخی کشورهای عربی به رهبری قطر و عربستان و همراهی اتحادیه عرب - کشورهای غربی به رهبری آمریکا و فرانسه و همچنین حضور ترکیه، انتظار آن را داشتند که این اعتراضات بتواند نظام حاکم در سوریه را سرنگون کند و نتیجه‌ای زود هنگام برای آنها در پی داشته باشد.

تا پیش از نشست تونس چندین نشست با حضور کشورهای مخالف سوریه تشکیل شد، ترکیه سه بار میزبان این نشست بود و کشورهای فرانسه و دانمارک نیز هرکدام یک‌بار. اما در تمام این نشست‌ها هیچ نتیجه قابل قبولی به‌دست نیامد و عملاً مخالفان خارجی به نتیجه دلخواه که همان به‌رسمیت شناخته شدن مخالفان و اعمال فشار نظامی بر سوریه بوده، نرسیدند.

ناکامی در رسیدن به این هدف حتی با تشکیل مجلس ملی از مخالفان سوریه نیز

راه به جایی نبرد، در نتیجه راهکار بین‌المللی برای این منظور در نظر گرفته شد که شامل ارائه طرح‌های مختلف اتحادیه عرب برای سوریه شامل اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه این کشور و در مرحله بعد اعزام ناظران و تعلیق عضویت آن در اتحادیه را شامل می‌شد. گام بعدی رفتن به شورای امنیت سازمان ملل متحد برای گرفتن قطعنامه‌ای علیه سوریه بود که این امر نیز با وتوی روسیه و چین راه به جایی نبرد. در مجموع در مورد دلایل نشست تونس و لزوم آن برای مخالفان سوریه می‌توان به نکات ذیل اشاره کرد:

۱. ناکامی قطر و عربستان در رسیدن به اهداف خود با استفاده از ظرفیت اتحادیه عرب: گزارش هیئت ناظران اتحادیه عرب به ریاست ژنرال مصطفی الدابی نشان داد که عملاً اتحادیه عرب آن سازوکار بنیادین را برای نقش‌آفرینی در سوریه ندارد و کشورهای قطر، عربستان، امارات و ترکیه که خود را با این اتحادیه و تصمیمات آن هماهنگ کرده است نمی‌توانند به تأثیرگذاری آن امید داشته باشند چرا که در میان کشورهای عربی اختلافات بسیار و بنیادینی در مورد چگونگی برخورد با مسئله سوریه وجود داشت و از این رو تلاش شد تا این موضوع به صورت بین‌المللی و گسترده‌تر بررسی شود.

۲. وتوی قطعنامه ارائه شده توسط قطر، عربستان و کشورهای اروپایی در شورای امنیت: این وتو نشان داد که دخالت در سوریه از مسیر شورای امنیت امکان نخواهد داشت و مانع بزرگی بنام وتوی روسیه و چین در هر صورت و شکلی وجود خواهد داشت.

۳. پایداری سوریه در برابر تهدیدها و فشارهای وارد شده سیاسی، نظامی و اقتصادی: دولت سوریه پیش از شروع نشست تونس اقدامات سیاسی، نظامی و حتی اقتصادی خود را شدت بخشید. در حوزه سیاسی اصلاحات قانون اساسی را مطرح کرد، در حوزه نظامی نیز اقدام به سرکوب گسترده گروه‌های مسلح شورشی نمود و در نهایت در بعد اقتصادی با کنترل مناسب بازار، ارزش برابری واحد پول خود را برای هر دلار ۵۸ لیره قرار داده که نسبت به پیش از شروع بحران در این کشور تنها چهار لیره تفاوت دارد.

۴. یافتن راهکاری برای دخالت نظامی در سوریه.

۵. امید دادن به مخالفان و هماهنگ کردن آنها.

۶. تلاش برای به رسمیت شناختن مخالفان به‌عنوان نماینده مردم سوریه!

۷. تشکیل کارگروهی خارج از سازوکار سازمان ملل و شورای امنیت برای

تأثیرگذاری بر تحولات سوریه.

در مجموع باید گفت اصل وتوی روسیه و چین و اصرار آنها بر حمایت از اصلاحات در سوریه کشورهای مخالف دمشق را به این نتیجه رساند که باید سراغ سازوکاری خارج از چارچوب شورای امنیت سازمان ملل متحد رفته و در این مورد تجربه جدیدی را صورت دهند.

چرا تونس؟

برای پاسخ به این سؤال که چرا تونس به‌عنوان میزبان نشست دوستان سوریه انتخاب شد، ارزیابی‌های متفاوتی وجود دارد، اما مهمترین دلایل این امر را می‌توان در موارد ذیل دید:

۱. تونس پیشگام انقلاب‌های اخیر به‌شمار می‌رود بنابراین تشکیل این نشست در پایتخت آن می‌تواند وجهه مناسبی به نشست دهد. این ارزیابی از آن روی صورت می‌گیرد که مخالفان دولت سوریه به‌عنوان نیروهای انقلابی شناخته شوند که یک کشور انقلابی میزبان آنهاست. این تعریف را می‌توان در قالب «این همانی» توصیف کرد شاید مایه قوت قلب، مخالفان باشد.

۲. قطع روابط تونس و سوریه: پیش از برگزاری این نشست دولت تونس اقدام به قطع رابطه سیاسی یا سوریه کرد و سفیر این کشور را اخراج نمود. عدم وجود رابطه سیاسی میان دمشق و تونس خود میزبانی این کشور را آسان‌تر می‌کرد.

۳. فشار قطر و عربستان: به‌نظر می‌رسد رهبران جدید تونس به‌شدت تحت فشار عربستان و به‌خصوص قطر قرار دارند. فقر دامن‌گیر این کشور و نیازهای اقتصادی آن خود از مهمترین دلایل انقلاب اخیر به‌شمار می‌رود که به همراه تأثیرپذیری رهبران آن از قطر زمینه را برای میزبانی این نشست فراهم کرد.

۴. باور رهبران جدید تونس: رهبران جدید تونس که سکان‌دار دولت انتقالی این کشور به‌شمار می‌رود اعتقادات و باورهای دمکرات‌منشانه‌ای دارند که این رفتار و باور را می‌توان در منصف‌المرزوقی رئیس‌جمهور این کشور به خوبی مشاهده کرد.

ازسوی دیگر راشد الغنوشی رهبر حزب‌النهضه که مجلس مؤسسان و نخست‌وزیری را در دست دارد خود یکی از جریان‌های برآمده از اخوان‌المسلمین است، بنابراین با اخوان‌المسلمین سوریه که یکی از جریان‌های مخالف در این کشور به‌شمار می‌رود ابراز همدردی می‌کند.

هر چند تونس میزبانی این نشست را برعهده داشت و به‌صورت رسمی گفته می‌شد اتحادیه عرب هزینه این نشست را تقبل کرده است اما خبرهای منتشر شده حکایت از آن داشت که دولت قطر تمام هزینه‌های این نشست را برعهده داشته و دولت تونس تنها وظیفه دعوت از وزرای خارجه کشورهای مدعو و حفاظت از آنها را تقبل کرده است.

اما براساس آنچه خبرگزاری‌ها از حاشیه نشست اخیر گزارش دادند، بیشتر مردم تونس با برگزاری این نشست مخالف بودند تا جایی که هیلاری کلینتون برای رسیدن به سالن نشست و برای فرار از خشم مردم تونس ناچار شد مسیر خود به سمت هتل را تغییر دهد. مردم تونس همچنین در تظاهراتی که به همین مناسبت برگزار کردند مخالفت خود را با هرگونه مداخله در امور داخلی سوریه اعلام کردند که این مسئله برای دولت انتقالی این کشور بسیار گران تمام می‌شود. به‌نظر می‌رسد تأثیر این نشست بر انتخابات آینده تونس بسیار شگرف خواهد بود و حزب‌النهضه به‌دلیل سیاست‌های خود با ناکامی بیشتری مواجه می‌شود.

برخی از احزاب ملی‌گرا و حتی مذهبی تونس از این فرصت برای حمله به النهضه و رئیس‌جمهور نهایت بهره‌برداری را کردند. رهبران و سران احزابی مانند جنبش ملی‌گرایان دمکراتیک، جنبش الشعب، حزب دمکراتیک پیشرو تونس و برخی از

چهره‌های سیاسی و اجتماعی تونس در برابر برگزاری این نشست اعلام موضع کردند و آن را نشستی صهیونیستی خواندند که برای برگزارکنندگان آن نیز قابل پیش‌بینی نبود.

محورهای مورد بحث در نشست تونس

نشست موسوم به دوستان مردم سوریه، محورهای متعدد و متنوعی را مورد بحث قرار داد که شامل تندترین مواضع - حمله نظامی با تشکیل یک نیروی تهاجمی عربی - غربی - تا فشار سیاسی و اقتصادی بیشتر بر دولت سوریه، حمایت مسلحانه از شورشیان مسلح و به رسمیت شناختن تشکیلات موسوم به مجلس ملی سوریه را دربر می‌گرفت.

در میان بیش از ۵۰ کشوری که در این نشست حضور داشتند، اعضای شورای همکاری خلیج فارس تندترین مواضع را علیه سوریه اتخاذ کردند که البته این مسئله چندان دور از ذهن نبود. در سخنرانی‌های ایراد شده توسط وزرای خارجه این کشورها نیز مسئله مداخله نظامی در سوریه اولویت اول بود. حمد بن جاسم آل ثانی وزیر امور خارجه قطر در سخنان خود با تهدید مجدد سوریه خواستار تشکیل نیروی عربی - غربی برای مداخله در سوریه شد و با تأکید بر موضوع کناره‌گیری بشار اسد - اصلی‌ترین و مهمترین مسئله طرح شده - خواستار اجرای درخواست‌های اتحادیه عرب از طرف سوریه شد.

موضع سعود الفیصل وزیر امور خارجه عربستان نیز از همین جنس بود.

عربستان که در سیاستی دوگانه و مزورانه از یکسو مردم کشور خود و بحرین را سرکوب می‌کند و ازسوی دیگر به بهانه کمک به انقلابیون! سوریه همه نوع کمک مالی و تسلیحاتی را در اختیار شورشیان این کشور قرار می‌دهد خواستار دخالت نظامی در امور سوریه شد. فیصل که رایزنی‌های فشرده‌اش با وزرای خارجه اروپایی و دیگر کشورهای عربی برای دخالت نظامی در سوریه راه به جایی نبرده و عصبانیت عجیبی را هنگام سخنرانی برای وی به ارمغان آورده بود، تصریح کرد کشورش به‌صورت مستقیم به مخالفان کمک نظامی و مالی خواهد کرد. مسئله‌ای که پیش از این وجود داشت و پس از آن تنها از موضع رسمی‌تر عنوان می‌شود. به‌صورت صریح‌تر می‌توان گفت که کشورهای حوزه خلیج فارس خواستار در پیش گرفتن الگوی لیبی برای سرنگونی نظام حاکم بر سوریه هستند.

علاوه‌بر این دو طرح، باید به موضع کشور میزبان هم اشاره کرد. منصف‌المرزوقی رئیس‌جمهور تونس در سخنان خود ضمن مخالفت با هرگونه دخالت نظامی در سوریه، خواستار در پیش گرفتن الگوی یمن در این کشور شد. المرزوقی با عنوان این موضوع که دخالت نظامی در سوریه ممکن است این کشور را به عراق دیگری با ده‌ها هزار کشته تبدیل کند، افزود: باید به اسد و خانواده‌اش مصونیت قضایی داد و از این طریق اقدام به تغییر در رژیم حاکم کرد.

اما موضع دیگر را کشورهای اروپایی و آمریکا اتخاذ کردند. در این موضع‌گیری آنها از یکسو نه خواستار دخالت نظامی در سوریه هستند - دستکم در گفتار - و ازسوی دیگر نمی‌خواهند فشارها بر سوریه را کاهش دهند و پیداست هنوز موضع ثابتی برای برخورد با مسئله سوریه اتخاذ نکرده‌اند. باراک اوباما رئیس‌جمهور

آمریکا پس از این نشست در اعلام موضعی می‌گوید: در مورد سوریه از همه ابزارها استفاده می‌کنیم. آلن ژوپه وزیر امور خارجه فرانسه هم در سخنانی از لزوم به رسمیت شناختن مخالفان دولتی - مجلس ملی سوریه - سخن گفت. ترکیه نیز که یکی از اعضای فعال این نشست به‌شمار می‌رود خود را تابع تصمیمات اتحادیه عرب قلمداد کرد.

به‌نظر می‌رسد جو حاکم بر نشست تونس، یک جو هماهنگ نبوده و کشورهای حاضر در این نشست اختلافات گسترده‌ای با هم داشته‌اند. کشورهای عرب حوزه خلیج فارس که پرچم‌دار مخالفت با سوریه به‌شمار می‌روند و بقای اسد را مترادف با فنای خود می‌بینند، در حالی از موضع حمله و دخالت نظامی در سوریه حرف می‌زنند که در عمل چنین توانی ندارند و خواستار همراهی و همکاری ناتو در این زمینه هستند، کشورهای اروپایی، آمریکا و ترکیه به‌دلایل ذیل دخالت نظامی سوریه را درخواست می‌کنند:

۱. هرگونه دخالت نظامی در سوریه باید در چارچوب شورای امنیت و مجوز آن باشد که با توجه به مخالفت‌های عمده چین و روسیه با این موضوع و وتوی قطعنامه اخیر، این مسئله از دستور کار خارج خواهد شد.

۲. ارتش سوریه علیرغم تبلیغات گسترده همچنان انسجام خود را حفظ کرده است. این موضوع به‌خصوص در نیروی هوایی، دریایی و واحدهای موشکی ارتش سوریه بیشتر قابل مشاهده است. این توان باقیمانده نظامی می‌تواند خطری عمده برای هر تهاجمی باشد.

۳. هرگونه دخالت نظامی در سوریه محیط اطراف آن را به آشوب خواهد کشید، غرب نگران تأثیرات امنیتی آن بر اسرائیل و ترکیه هم نگران حوزه داخلی خود و تأثیرپذیری جریان جدایی طلب کرد از آن است.

۴. به دلیل عدم نفوذ جدی مخالفان دولت در میان آحاد مردم سوریه و همراهی اکثریت با نظام حاکم، هرگونه دخالت نظامی ممکن است به مقاومت در برابر اشغالگری منجر و در نتیجه به تثبیت موقعیت فعلی نظام حاکم منجر شود.

۵. مداخله نظامی با توجه به مخالفت همسایگان سوریه - عراق و لبنان - و همچنین قدرت‌های منطقه‌ای مانند ایران و بین‌المللی مانند روسیه و چین می‌تواند تبعات بسیاری به همراه داشته باشد. ایران با سوریه پیمان دفاعی مشترک دارد و اعلام کرده مخالف هرگونه دخالت نظامی در سوریه است. ورود آشکار ایران به هرگونه ماجراجویی، جنگی فراگیر را متوجه منطقه خواهد کرد.

دیدگاه‌های متناقض در نشست تونس به صراحت نشان داد که پس از ماجرای لیبی کشورهای مستقل با نگرانی‌های بیشتری به مسئله سوریه نگاه می‌کنند و در غرب هم کسی طرفدار دخالت نظامی در سوریه - بنا به دلایل گفته شده - نیست.

عدم حضور دوستان واقعی سوریه

نشست تونس، هرچند عنوان دوستان سوریه را داشت؛ اما در واقع نشست دشمنان این کشور به‌شمار می‌رود. دوستان واقعی سوریه در اصل کشورهایی بودند که در این نشست - به دلیل حمایت از اصلاحات اساسی در این کشور - مشارکت نکردند. این

موضوع که تنها ۵۰ کشور در نشست دوستان سوریه - حدود ۲۸ کشور آن عضو اتحادیه اروپا و ۲۰ کشور آن عضو اتحادیه عرب بودند - بیانگر این مهم است که در عمل کشورهای مستقل و قدرت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی متعددی حاضر به شرکت در این نشست نشده‌اند که خود مقدمه شکست آن محسوب می‌شود.

روسیه، ایران، چین، برزیل، هند، آفریقای جنوبی و حتی کشور عربی لبنان از جمله کشورهایی بودند که حاضر به حضور در این نشست نشدند. این کشورها با حمایت از اصلاحات دولت سوریه، تنها راه پایان بحران یک‌ساله آن را مشارکت همه سوری‌ها در سرنوشت خود ارزیابی کرده‌اند. در این میان باید گفت که حضور نیافتن روسیه و چین در عرصه بین‌المللی - به‌عنوان کشورهای دارای حق و تو، حضور لبنان به‌عنوان کشور مهم عربی همسایه سوریه و همچنین بی‌توجهی جمهوری اسلامی ایران به این نشست - مقدمات شکست آن را از پیش فراهم کرده بود.

مواضع جمهوری اسلامی ایران، روسیه و چین به‌عنوان دوستان معتمد مردم سوریه بر این نشست سایه افکنده بود تا جایی که برای برداشتن این سایه سنگین از طرف آمریکا، فرانسه و حتی عربستان، قطر و امارات تلاش‌های بسیاری برای باز کردن پای روسیه به آن صورت گرفت. در این مورد عبدالله شاه سعودی با ولادیمیر پوتین نخست‌وزیر روسیه تماس گرفت و وزیر امور خارجه امارات هم هفته پیش از آن سفری به روسیه کرد تا شاید بتواند در مواضع مسکو تغییراتی به‌وجود آورد.

در مورد چین نیز این مسئله کاملاً صدق می‌کرد. خبرگزاری رسمی چین، شینهوا در تحلیلی - که عمدتاً دیدگاه سران پکن را منعکس می‌کند - یادآور شد «چین در این

کنفرانس شرکت نکرد زیرا خواهان شفاف‌سازی بیشتر در خصوص هدف، تأثیر و مکانیسم این کنفرانس بود». در ادامه تحلیل شینهوا با تأکید بر این موضوع که آمریکا در صدد تسری هژمونی خود در سوریه است آورده: «کشورهای عرب می‌خواهند مطمئن شوند که تراژدی لیبی در سوریه اتفاق نخواهد افتاد. چین به‌عنوان یک دوست برای مردم سوریه و مردم عرب معتقد است که هر اقدام ازسوی جامعه بین‌الملل باید در راستای کاهش تنش‌ها، تقویت گفتگوهای سیاسی، حل و فصل اختلافات و حفظ صلح و ثبات در خاورمیانه باشد». البته پیش از این هونگ لی سخنگوی وزارت خارجه چین تأکید کرده بود که به دلیل ناشناخته بودن ماهیت و اهداف نشست تونس تصمیم به عدم مشارکت در آن گرفت.

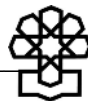
البته موضع روسیه نیز در همین راستا قابل ارزیابی است. سران مسکو همچنان بر مواضع قبلی خود در مورد سوریه و لزوم رایزنی و گفتگو میان طرف‌های درگیر در این کشور تأکید می‌کند. الکساندر لوکاشویچ سخنگوی وزارت امور خارجه روسیه در پاسخ به نشست تونس خواستار پایان خشونت‌ها در سوریه به‌خصوص شهر حمص و خروج مجروحان از آن شد.

جمهوری اسلامی ایران نیز از زبان سخنگوی وزارت امور خارجه سیاست‌های پیشین خود در مورد سوریه و لزوم تکیه بر اصلاحات داخلی را اعلام و عدم مداخله خارجی در این کشور را تنها راه پایان به ناآرامی‌های جاری در این کشور ارزیابی کرد.

واکنش دولت سوریه

سوریه با رد تمام تصمیمات گرفته شده در کنفرانس موسوم به دوستان سوریه در تونس و محکوم کردن آن، این نشست را در راستای حمایت از تروریسم دانست. دولت سوریه در بیانیه‌ای با محکوم کردن برگزاری کنفرانس ضدسوری موسوم به دوستان سوریه در تونس و تصمیمات گرفته شده در آن اعلام کرد درخواست برای حمایت از گروه‌های مسلح در سوریه، منجر به حمایت از تروریسم خواهد شد. در این بیانیه اعلام شد دمشق تمام بیانیه‌های صادره از کنفرانس ضدسوری در تونس را رد و محکومیت می‌کند. دولت سوریه تصریح کرد تصمیمات گرفته شده در کنفرانس ضدسوری تونس، نتیجه شکست تمام اقداماتی است که علیه سوریه برنامه‌ریزی شده بود.

این واکنش دولت سوریه نشان می‌دهد که این کشور از سیاست در پیش گرفته شده اطمینان کافی را دارد و از این‌رو تلاش دارد تا اصلاحات مدنظر خود را بیشتر به سمت جلو حرکت دهد. سوریه در این مسیر کاملاً به همراهی ایران، روسیه، لبنان و عراق اعتماد دارد و مشخص است کشوری مانند اردن که بیشتر تجارت خارجی خود را مدیون سوریه است نمی‌خواهد در کوتاه‌مدت ضررهای ناشی از قطع ارتباط با این کشور همسایه را متوجه خود کند.

ارزیابی نشست

در ارزیابی نشست تونس باید بر این موضوع تأکید کرد که شکست کامل و همه‌جانبه‌ای را برای مخالفان سوریه به‌خصوص کشورهای که خواستار دخالت نظامی در مسئله سوریه هستند، به همراه داشت. وزرای خارجه قطر، عربستان، فرانسه، امارات متحده عربی و رهبران به اصطلاح مجلس ملی که قدم‌های بلندی علیه سوریه و تشکیل نیروی نظامی جهت مداخله در این کشور برداشته بودند، در برابر محافظه‌کاری و واگمه بیشتر کشورهای مشارکت‌کننده در نشست از ورود نظامی به مسئله سوریه سرشکسته و ناامید شدند.

نمونه عینی ناکارآمدی این نشست را می‌توان در خروج ناگهانی سعود الفیصل وزیر امور خارجه عربستان سعودی از نشست و همچنین جلسه سه‌جانبه نخست‌وزیر قطر، وزیر امور خارجه آمریکا و برهان غلیون رئیس مجلس ملی مخالفان پشت درهای بسته دید که حکایت از شکست پروژه لیبی‌زاسیون سوریه بود. حتی برخی از کشورهای عرب شرکت‌کننده در این نشست - مانند الجزایر و موریتانی - به‌شدت با هرگونه دخالت نظامی در سوریه مخالفت کردند. عدم حضور لبنان، مخالفت طبیعی عراق با رویکردهای خصمانه علیه سوریه و همچنین نگرانی مصر از روند قدرت‌گیری عربستان و قطر در درون اتحادیه عرب، نشست تونس را به میدانی برای شکست دیگری برای مخالفان نظام سوریه تبدیل کرد.

دستاوردها و نتیجه‌گیری

دستاوردهای نشست تونس را باید در دو حوزه تقسیم‌بندی کرد: اول دستاورد آن برای مخالفان سوریه و دوم نظام حاکم بر سوریه، بدون شک نشست تونس یک شکست راهبردی برای مخالفان دولت سوریه در حوزه عمل به‌شمار می‌رود. اینکه هیچ کشور قدرتمندی مخالفان دولت سوریه را به رسمیت نشناخت و با هرگونه مداخله نظامی در این کشور مخالفت کرد، خود گویای این امر است. تنها دستاورد اندک این نشست برای مخالفان را باید در هم‌نشینی آنها با وزرای خارجه برخی کشورها مورد ارزیابی قرار داد، مخالفت صریح میزبان نشست با مداخله نظامی در سوریه نشان داد که مخالفان در شرایط فعلی توان چندانی برای سرنگونی نظام حاکم نخواهند داشت.

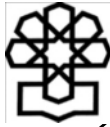
اما دستاوردهای این نشست برای دولت سوریه بیشتر بود. از یک‌سو کشورهای مشارکت‌کننده موفق نشدند به یک جمع‌بندی کامل در مورد سوریه برسند. مخالفت با اصل مداخله نظامی در سوریه را باید مهمترین دستاورد نظام سوریه در این نشست خواند. به رسمیت نشناختن مجلس ملی به ریاست برهان غلیدن مورد دیگری است که برخلاف انتظار اعضای شورای همکاری خلیج فارس به نتیجه نرسید.

بدون نتیجه پایان یافتن نشست تونس حتی اختلافات میان مخالفان در مجلس ملی انتقالی را هم تشدید کرد به‌گونه‌ای که تعدادی از اعضای این مجلس در ترکیه از تشکیل جریان مستقل دیگری خبر دادند و جریان جدیدی را به‌وجود آوردند که بدون شک می‌تواند آینده آنها را با ابهام بیشتری مواجه کند.

در مجموع می‌توان گفت نشست تونس همزمان با تحرکات دولت سوریه برای انجام اصلاحات سیاسی و برگزاری رفراندوم قانون اساسی اصلاح شده، نتیجه خاصی برای مخالفان در پی نداشت یا توجه به شرایط منطقه‌ای و بین‌المللی دولت سوریه همچنان به اقدامات اصلاحی خود و برخورد امنیتی با مخالفان ادامه داده و مخالفان نیز - دستکم در داخل - برای رسیدن به حداقل‌هایی در قدرت ناچار به مذاکره با دولت مرکزی خواهند شد.

نتیجه دیگری که از این نشست می‌توان گرفت به نقش فعال چین و روسیه و همچنین ایران باز می‌گردد. بدون شک دو کشور صاحب حق و تو درصدد آن هستند به غرب ثابت کنند که بدون مشارکت آنها هم می‌توانند مسائل و بحران‌های منطقه‌ای را حل و فصل کنند. این توانایی درحالی ابراز می‌شود که به نظر می‌رسد جمهوری اسلامی ایران یا به عبارت بهتر محور مقاومت نشان داده آن اندازه مقاوم هست که بتواند توطئه‌ای با این حجم و اندازه را مدیریت کند.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۲۹۸

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: نشست تونس و شکست پروژه نظامی‌سازی مسئله سوریه

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی)

تهیه و تدوین: کریم جعفری

ناظر علمی: محمد جمشیدی

متقاضی: معاونت پژوهشی

ویراستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی:

۱. سوریه

۲. اتحادیه عرب

۳. تونس

۴. قطر

۵. سازمان ملل متحد

۶. آمریکا

۷. عربستان

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۱۲/۱۷